

МУЗЕЙ НА ФИЗИЧЕСКИТЕ НАУКИ В БЪЛГАРИЯ

Ганка Камишева

Историята на физическите науки е тематика, по която в Института по физика на твърдото тяло (ИФТТ) при БАН се работи от създаването му през 1972 г. Под ръководството на акад. Милко Борисов (1921 - 1998) в началото на 80-те години на 20-и век започват системни документални изследвания върху историята на физическите науки в България. Акад. М. Борисов работи върху историята на физическите науки заедно с Хр. Стойчева, П. Лазарова, Вл. Кусев, Марко Герджиков и Александър Ваврек. По-късно ст.н.с. д-р Ал. Ваврек (1947 - 2003) е ръководител на два проекта по история на физиката (Ф-251 и Ф-517), финансирани от Министерството на образованието и науката през 90-те години. Получените резултати от извършените документални проучвания са отпечатани в две книги, няколко сборника и множество доклади и статии. Списък на публикациите на акад. М. Борисов по история на физиката може да се види на страницата на Института по физика на твърдото тяло: <http://www.issp.bas.bg/acadMilkoBorisov/MB-page1.html>.

Проучването на изворови документи за физиката в България в наши и чужди архиви е най-важната част от дейността по история на физиката, която се извършва в ИФТТ. Тя е съпроводена с усилия по създаването на собствена изворова база за физиката в България. Началото ѝ е поставено от акад. Георги Наджаков (1896 - 1981). През 1979 г. е заснет научно-популярен филм "Фотоелектрети" на режисьора Константин Обрешков за откриването на фотоелектретното състояние през 1937 г. от Г. Наджаков и е нарисуван негов маслен портрет от проф. А. Поплилов. През 1984 г. скулпторът Слави Дончев изработва по снимки бронзова глава на акад. Г. Наджаков. На 20.11.2002 г. "главата" е вградена в бюст паметник, поставен на централната алея срещу входа на Атомния център (*Светът на физиката*, 2003, кн. 1).

След смъртта на акад. Г. Наджаков кабинетът му в стая 210 в Централната сграда е обзаведен като Музей с решение на директорския съвет (прот. 7, от 26.03.1981 г). Отговорник за материалните фондове на кабинета-музей от 1981 до 1983 г. е Вл. Кусев (1931 - 1983), а от 1983 г. до 2000 г. е Ал. Ваврек.

Първоначално в Музея са събрани материали за акад. Г. Наджаков. В писмо от 1.03.1982 г. до сина му, проф. Емил Наджаков, уредникът на музея Вл. Кусев пише: "Предвижда се стаята да бъде музей, свързан с живота и дейността на акад. Г. Наджаков. Тя ще съдържа мебели, вещи, документи и уреди, отразяващи тази дейност. Освен това ще съдържа фототека за неговата дейност и за дейността на други български физици, допринесли за развитието на физиката в страната ни". Част от събраните експонати са показани на изложба "90 години от рождението на акад. Г. Наджаков", организирана от 12 до 30.11.1987 г. в Националния политехнически музей в София.

“Музей по история на физическите науки в България” към Лаборатория електрон-фононни взаимодействия е утвърден от Научния съвет на ИФТТ на 26.10.2000 г. (прот. 22). Правилник за работата му е приет на 12.03.2001 г. (прот. 11). Предмет на дейността на Музея е историята на физическите науки в България, в това число социална история на науката (история на преподаването, научноизследователската дейност и институционалното развитие в областта на физическите науки в България). Музеят събира стари уреди, физическа литература (книги, статии и ръкописи), документи и снимки за изявени български физици и физическите организации в България. В него се поддържа библиотека със справочна и научна литература по история на физическите науки, история на България и наукознание.

От 21.05.2001 г. Музеят има ново помещение във Втори корпус на ИФТТ. БАН дари компютърна система за Музея. През 2002 г. доц. Елка Наджакова подари на Музея колекция от документи за баща си. Ст.н.с. д-р Кирил Благоев предаде материали за Лабораторията по атомна спектроскопия. Получени са извори за Разум Андрейчин, Евгени Леяровски, за космическата станция на Мусала, оптичната работилница и др. Дарители на Музея са ст.н.с. Крум Коленцов, ст.н.с. д-р Лилия Попова, ст.н.с. д-р Стефан Балабанов, ст.н.с. д-р Евгения Скордева. През 2002 г. и 2003 г. Музеят има абонамент за списанието “*Studies in History and Phylosophy of Modern Physics*”, от което са получени по четири книжки от 33В и 34В том.

Съорганизатори на Музея са Съюзът на физиците в България и неговият Софийски клон, както и физическата секция към Съюза на учените в България. През 2002 г. Музеят получи обзавеждане от Централната лаборатория по минералогия и кристалография при БАН. Секция физика при Съюза на учените в България дари на Музея средства, с които е закупен принтер.

В Музея на физиката при ИФТТ могат да се правят биографични справки и проучвания върху историята на преподавателската, научно-изследователската дейност и институционалното развитие на физическите науки в България. Музеят поддържа физически и електронен каталог на съхраняваните материали и база данни за съществуващите извори извън музея. Материалите на Музея са достъпни за ползване при определени условия. Изворите, съхранявани в Музея, се използват в читалня с решение на Института.

Днес в стая 215 на Втори корпус на ИФТТ е подредена малка експозиция от физически уреди, фабрични и създадени във Физическия институт на Софийския университет и във Физическия институт на Българската Академия на Науките през първата и втората половина на 20-и век. Показани са с табла творческата биография на акад. Г. Наджаков и историята на ИФТТ при БАН.

* * *